

Heerlijkheid ter Hoya in Markegem

Een heerlijkheid is een bestuursvorm voortkomend uit een feodale onderverdeling van het overheidsgezag in de middeleeuwen. De centrale persoon van de heerlijkheid was de eigenaar van die rechten: de heer, vrijheer of erfheer (of vrouwe, vrijvrouwe of ervrouwe). De heren fungeerden als leenman van een hogere heer. Deze hogere heer kon een hoge edelman zijn, die zelf weer als leenman optrad namens een koning of keizer. Veel heerlijkheden waren in handen van de adel. Ook regenten schaften heerlijkheden aan, met het doel zich een semi-adellijke status aan te meten. Zij voegden dan vaak de naam van de heerlijkheid aan hun achternaam toe.

Het bezit van een heerlijkheid is iets anders dan het bezit van grond. Het bezit van een heerlijkheid gaf de eigenaar slechts bepaalde rechten. Het kon zelfs voorkomen dat de heer geen grondbezit in zijn heerlijkheid had. Met 'heerlijkheid' werd dan het gebied aangeduid waar die rechten betrekking op hadden. Binnen de heerlijkheid was de heer gerechtigd om lokale overheidsdienaren en gezagsdragers (zoals een meier, schout of baljuw) te benoemen. Met name het benoemen van deze ambtenaar gold als een belangrijk recht, aangezien dit inkomsten (uit rechtspleging en boetes) met zich meebracht. Op zich had de heer het recht zelf als meier of schout op te treden, maar veelal lieten de heren zich vertegenwoordigen door een door hen benoemde baljuw. Door de controle over het schoutsambt en de lokale rechtspraak, kon de heer zich in 'zijn' heerlijkheid als een kleine potentaat gedragen. Er bestonden nochtans tal van beperkingen. Veelal beschikte de heer slechts over de lagere of middele jurisdictie. Zijn plicht tot bescherming rechtvaardigde deze macht, die hij had over niet-adellijke personen. De zware geldboeten en lijfstraffen vielen onder de hogere jurisdictie die door grafelijke of hertogelijke ambtenaren werd waargenomen. Bovendien diende de heer zich steeds te gedragen naar het plaatselijke gewonterecht.

Vanaf de 14de eeuw konden plattelandsbewoners buitenpoorter worden van de stad Kortrijk. Een poorter is een historische benaming voor een burger die zich het recht verworven had binnen de ommuurde stad te wonen. Men kreeg dit poorterrecht of burgerschap door zich laten registreren bij een magistraat van de stad. Er diende voor het verkrijgen van burgerrechten een zekere som geld te worden betaald, men bewees daarmee dat men niet armlastig was en in eigen onderhoud kon voorzien. Om het buitenpoorterschap te kunnen verkrijgen, moest men poortersgeld betalen. Anderzijds was men vrijgesteld van belasting aan de heer van het gebied waarin hij woonde. Bijvoorbeeld het recht van de heer om bij overlijden het beste stuk grond te kiezen uit de erfenis.

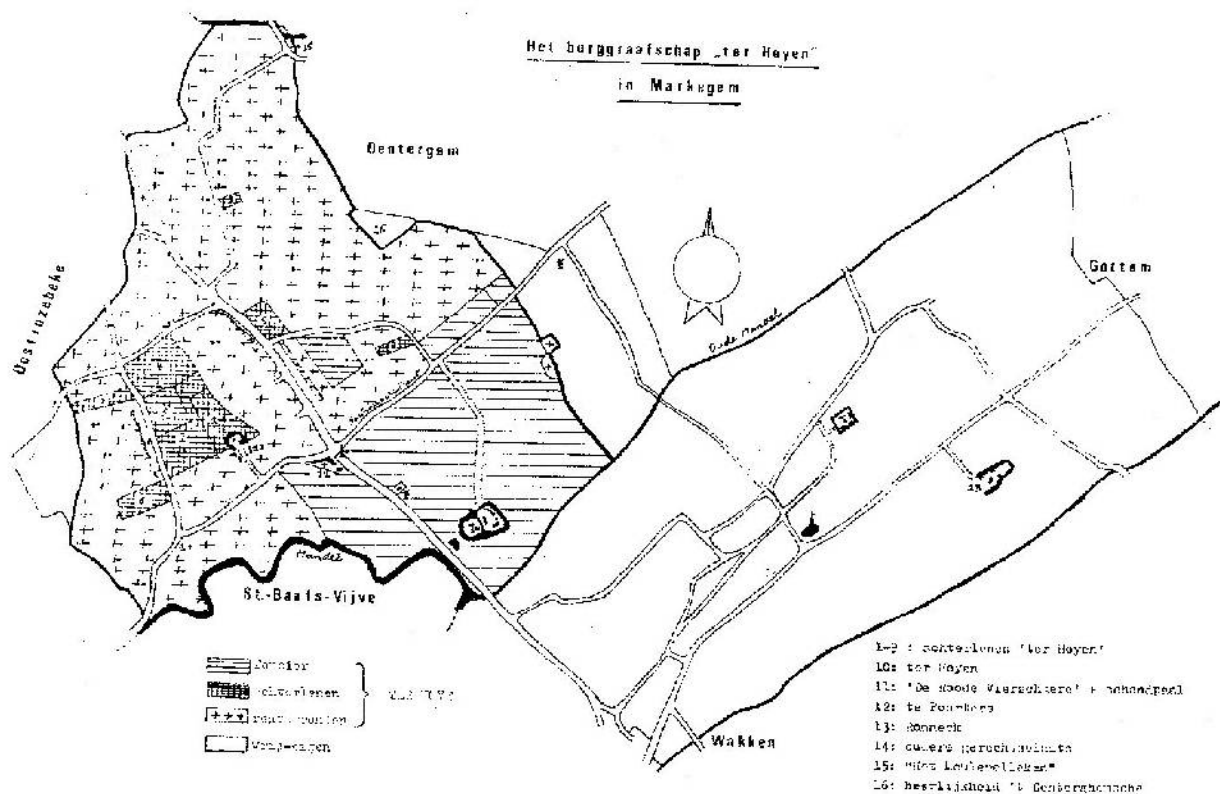
De buitenpoorter viel niet onder de wetgeving van de plaatselijke heer, maar onder de wettelijke regelingen van de stad waarvan hij het buitenpoorterschap had. Het buitenpoorterschap werd niet door de kinderen overgeërfd. Voor de buitenpoorter schijnen nochtans de twee bijzonderste voorrechten geweest te zijn: het "beste cateil" en het recht dus hiervan ontslagen te zijn. Of dit de hoofdrede geweest is, valt te betwijfelen, want als men nagaat wat iemand gedurende zijn leven aan poortersgeld betaalde, denken wij dat dit de waarde van het beste cateil benaderde of zelfs overtrof.

De totale oppervlakte van de rentegronen bedroeg 84 bunder (zijnde 119 ha).

Aan heerlijke rente brachten de percelen per jaar op :

- sessenveertich rasieren even (=haver)
- sessenveertich hinnen
- vier capoenen
- seven pont paresijs¹ in pennynck renten

In 1682 collecteerde baljuw Louis Dhondt in de 'burchgravië van Hoyen' 15 pond, 15 schellingen 3 deniers en 4 groten aan heerlijke rente.

Ter Hoyen werd als volgt onderverdeeld :

- foncier : 38 bunder
 - achterlenen : 9,5 bunder
 - achterlenen : 84 bunder
- geeft een totaal van 131 bunder, zijnde 186 ha

De heerlijkheid bleef bezit van de heer. Het verpachten van het foncier², de refliefgelden van de lenen en de heerlijke renten brachten aardig op.

1 Een gewone uittredingsvergoeding, ook prijzij genoemd = de vergoeding voor mest en navetten. Zij staat in verband met het soort gewas dat er laatst op gekweekt werd

2 Het gedeelte van een [heerlijkheid](#) dat bewoond en ontgonnen werd door de heer zelf. – in oorsprong was dus de centrale [hoeve](#) waarrond een heerlijkheid ontstond. Aangezien iemand meerdere heerlijkheden kon bezitten, maakte hij soms van het foncier van zijn tweede heerlijkheid een leen, of hij verpachtte het.

Ter Hoya was een belangrijke heerlijkheid, want het beschikte over alle **justitie, hooghe, middel ende neder**, maar ze mocht slechts boeten opleggen tot 3 pond parisis.

Hogere justitie betekende ook dat jaarlijks een **deurghaende waerhede** mocht plaatsvinden waarop de cijnspachters³ tesamen kwamen en waar hun klachten en grieven onderzocht werden.

Ook vermocht de heer **altyts alst noodt is faictwaerhede thaudenen, ende laeten daerinne bedreghen te pugnieren naer de qualiteyt van de misdaeden**.

In dat geval ging het om de directe veroordeling van een overtreder. Verder kon een misdadiger voor 1,2,3,6,10,20,30,40 en zelfs 50 jaar uit de heerlijkheid verbannen worden.

Van verbeurdverklaring, lijf- of doodstraffen is er geen sprake, alhoewel dit ook tot de hogere rechtsspraak behoorde. Na de middeleeuwen werden dergelijke straffen behandeld door de Kortrijkse stadsschepenen.

Gillis Coucke die overleed op 8 augustus 1781 was gedurende 52 jaar baljuw. Hij werd opgevolgd door de zoon Andries Constantinus op 14 januari 1782.

Op 16 augustus 1795 werd Andries door de Franse revolutionairen in zijn nieuwe leidersfunctie, als 'maire' aangesteld. In het Leiedepartement werden de gemeenten als bestuurlijke eenheid vervangen door 28 kantons. Zo behoorde Markgem tot het kanton Wakken, waarin Andries Coucke als 'agent municipal' en Guillelmus Devenijn als 'adjoint municipal' aldus de gemeente vertegenwoordigden.

³ **Erfpacht** of **cijnspacht** is een overerfelijke overeenkomst waarbij een eigenaar het genot van zijn grond (en het ev. erop gevestigd onroerend goed) afstaat voor minimum 27 en maximum 99 jaar aan een pachter die hiervoor jaarlijks een cijns betaalt. De erfpachter oefent alle eigendomsrechten uit: zo kan hij een vruchtgebruik vestigen of een recht van gebruik of erfdienstbaarheden of een hypotheek enz. Anderzijds moet hij alle lasten ervan dragen (o.a. de grondbelastingen betalen).

